

Warszawa, 2.01.2024

Prof. dr hab. Marcin Zajenkowski

Wydział Psychologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej Artura Sawickiego p.t. „Agency-Communion Model of Narcissism in the Context of Romantic Relationships”

W pracy doktorskiej, p. Artur Sawicki podejmuje zagadnienie powiązania pomiędzy narcyzmem a funkcjonowaniem w związku romantycznym. W ostatnich latach, w literaturze z psychologicznej, zaobserwować można wzrost zainteresowania tematyką narcyzmu rozumianego jako cecha osobowości. Jednym z najważniejszych ustaleń empirycznych w tym zakresie jest opisanie złożonej struktury narcyzmu. Stwierdzono, że narcyzm może przejawiać się na różne sposoby (tzw. narcyzm wielkościowy i wrażliwy), jak i manifestować się w różnych domenach (sprawczej i wspólnotowej). Wszystkie te oblicza narcyzmu Doktorant postanowił zbadać w swojej rozprawie w kontekście związków romantycznych. Jest to pierwsza tak wszechstronna próba.

Praca doktorska mgra Sawickiego stanowi monografię, na którą składają się cztery rozdziały. W pierwszym rozdziale Doktorant dokonuje przeglądu literatury na temat narcyzmu, natomiast w drugim przedstawia badania nad narcyzmem w związkach romantycznych. Trzeci rozdział opisuje serię siedmiu badań a ostatni dyskusję wyników. W pracy Doktorant wykorzystał dane z siedmiu prób. Znalazły się wśród nich osoby badane rekrutowane poprzez panele badawcze, rekrutowane na zasadzie kuli śnieżnej a także poprzez media społecznościowe. Doktorant badał zarówno jednostki, jak i pary osób w związkach,

dokonywać pojedynczych pomiarów, jak i podłużnych. Łączna liczba osób badanych wyniosła 4272. Pod względem formalnym praca jest więc złożona i wszechstronna.

Wstęp teoretyczny jest dobrze napisany. W pierwszej części Doktorant dokonuje przeglądu teorii na temat narcyzmu, zaczynając od koncepcji psychoanalitycznych, a kończąc na najnowszych modelach opartych na wynikach badań empirycznych. Doktorant wskazuje na dwa modele, które jego zdaniem integrują rozległość ujęć narcyzmu. Pierwszy z nich to Domain-Specific Narcissistic Admiration and Rivalry Concept (D-NARC), który opisuje wymiary narcyzmu w kilku wybranych domenach: intelektualnej, dominacji społecznej, troski społecznej i atrakcyjności fizycznej. Drugi model to Kołowy Model Narcyzmu (Circumplex Model of Narcissism; CMN) autorstwa Żemojtel-Piotrowskiej i współpracowników. Ten ostatni uwzględnia ogólne przejawy narcyzmu: wielkościowość i wrażliwość oraz dwie domeny: sprawczość i wspólnotowość. Ponadto, CMN wyróżnia niższy poziom cech w postaci aspektów. CMN opisuje świętość i heroizm¹ (wymiary narcyzmu wspólnotowego), podziw i rywalizację (narcyzm sprawczy wspólnotowy), izolację i wrogość (narcyzm wrażliwy). Przyznam, że o ile CMN wydaje mi się trafnym wyborem ogólnie integrującego modelu, o tyle D-NARC jest nieco słabszy, ponieważ domeny zostały w nim dość arbitralnie dobrane. Co ciekawe, Doktorant w zasadzie nie odwołuje się do D-NARC w pozostałej części pracy. Drugi rozdział traktuje o narcyzmie w związkach, choć muszę przyznać, że, pomimo bogatej literatury na ten temat, Doktorant bardziej skupia się na ogólnych emocjach związanych z narcyzmem, niekoniecznie tych doświadczanych w związkach. Bazując na CMN, Doktorant stawia hipotezy, wedle których aspekty wspólnotowe (zwłaszcza świętość) powinny być związane z bardziej pozytywnymi doświadczeniami w związku, podziw powinien być związany dodatnio lub wcale z jakością związku, natomiast antagonizm

---

¹ Doktorant używa najczęściej terminu *saviourism*, choć czasem pisze *heroism*. Ponieważ aktualna wersja skali używa tego drugiego terminu, stosować będę nazwę heroizm.

(rywalizacja i wrogość) i narcyzm wrażliwy miały łączyć się z negatywnymi doświadczeniami w związku. Warto dodać, że te klarowne hipotezy wprost wynikają z logiki modelu kołowego, który każdy wymiar narcyzmu lokuje w innym miejscu, tym samym sugerując jego powiązania z innymi zmiennymi. Pod względem teoretycznym, hipotezy są więc znakomicie osadzone.

W części empirycznej, Doktorant przedstawia wyniki siedmiu badań. Badania te dotyczą różnych aspektów narcyzmu oraz funkcjonowania w związku. Pierwsze badanie to analiza zależności między narcyzmami a jakością związku. Drugie dotyczy tego samego zagadnienia, ale uwzględniając dwie osoby z pary. Trzecie badanie było podłużne, Doktorant badał jakość związku w kilku punktach czasowych. Czwarte, piąte i szóste badanie brało pod uwagę mediatory w zależności narcyzm – jakość związku, odpowiednio: samoocenę, empatię i funkcjonowanie emocjonalne. Wreszcie ostatnie, siódme badanie, odbyło się w laboratorium, gdzie badano sposób komunikacji w parze (w dyskusji) oraz ponownie jakość związku. W tym miejscu warto zauważyć, że dane pochodzą z siedmiu prób osób badanych. Każde z siedmiu badań bierze pod uwagę nieco inną próbę lub próby. Dla przykładu, pierwsze badanie uwzględnia wszystkie siedem prób i dokonuje metaanalizy wyników relacji narcyzm – jakość związku. Tu pojawiła mi się myśl, czy taka metaanaliza nie pasowałaby bardziej na koniec całej rozprawy, niż na początek. Przyznam, że w niektórych miejscach bywało trudne śledzenie, które próby są dokładnie wzięte pod uwagę.

Wyniki przeprowadzonych badań w większości potwierdzają postawione hipotezy. Spośród różnych form narcyzmu, narcyzm wspólnotowy okazał się najbardziej korzystny dla jakości związku. Podziw, zgodnie z przypuszczeniami, był pozytywnie lub wcale, skorelowany z oceną jakości związku. Antagonizm i izolacja łączyły się z negatywnymi doświadczeniami w związku. Ogólnie, izolacja okazała się kluczowa dla wyjaśnienia jakości związku. Ponadto, formy narcyzmu związane z obroną Ja (*self-protection*) wydają się

ważniejsze dla związku, niż formy narcyzmu związane z polepszaniem obrazu Ja (*self-enhancement*).

Ogólnie, całą rozprawę oceniam bardzo pozytywnie. Niemniej jednak, mam kilka nieco bardziej krytycznych uwag. Po pierwsze, mam wrażenie, że opis badanych prób jest zbyt skromny i nie pozwala dobrze zorientować się jak wyglądały badania. Tak, jak już wspomniałem, Doktorant w każdym badaniu odwołuje się do innego zestawu siedmiu prób badanych. Ogólny opis prób znajduje się w rozdziale Current Research. Autor opisuje trzy źródła danych: użytkownicy panelu Ariadna, grupy rekrutowane poprzez media społecznościowe i diady. Doktorant opisuje również procedurę kontrolowania jakości danych (*attention check*, czas wypełniania). Jednakże, opis jest ogólny z podanym przedziałem wiekowym i informacją o wynagrodzeniu (lub jego braku). Brakuje mi informacji o związku (wszyscy badani deklarowali bycie w związku): jego długości, rodzaju (np. małżeństwo, związek otwarty) itp. Tego typu informacje mogą stanowić istotny moderator wielu uzyskanych wyników. Pomimo raportowania procedury kontroli danych, w rozprawie nie znalazły się informacje ile osób zostało usuniętych z analiz. Wreszcie, badania prowadzone przez portal Ariadna, moim zdaniem wymagają dokładniejszych procedur kontrolowania jakości danych.

Wspomniany brak uwzględnienia długości związku stanowi spore ograniczenie. Owszem, pojawia się jedno badanie podłużne, jednakże wydaje się, że można by uwzględnić staż związku we wszystkich analizach. Wcześniejsze badania wskazują bowiem na to jak osoby narcystyczne są odbierane przez środowisko. Jedną z najważniejszych konkluzji, która pojawia się w literaturze jest dotyczy tego jakie wrażenie te osoby robią na innych wraz z upływem czasu. Na początku znajomości osoby narcystyczne mogą być odbierane bardziej pozytywnie, niż w po dłuższym okresie znajomości. Ten wątek można by zaproponować jako wart eksploracji w przyszłych badaniach.

Kolejny problem, który wydaje mi się nie do końca wyjaśniony w rozprawie to uwzględnienie jednego wymiaru antagonizmu. Zarówno narzędzia, których Doktorant używa w badaniach, jak i rozróżnienia teoretyczne, wskazują na dwa wymiary antagonizmu: rywalizację (*rivalry*) i wrogość (*enmity*). Podczas gdy ta pierwsza łączy się bardziej z wielkościowością, ta druga związana jest z wrażliwością. Rozróżnienie tych dwóch wymiarów antagonizmu mogłoby pogłębić uzyskane wyniki.

Wreszcie, ostatni wątek, który uważam za warty przedyskutowania dotyczy tego, że w większości badań, Doktorant uwzględnił jedynie własną ocenę jakości związku osób badanych a nie dobrostan partnerów/partnerek. Przyznam, że po bardzo dobrym wstępie, spodziewałem się w pracy więcej analiz interakcji w parach. Wcześniejsze badania nad narcyzmem pokazują bowiem, że w przypadku narcyzmu wielkościowego, ogólne doświadczenia intrapersonalne są raczej pozytywne. Problematyczne są bardziej doświadczenia interpersonalne, tzn. jak inni przeżywają osoby narcystyczne. Właściwie, w rozprawie można by przeprowadzić jedno duże badanie związane z własną satysfakcją ze związku, uwzględniające wszystkie mediatory itp., pozostałe badania mogłyby uwzględniać pary. Obawiam się, że uwzględnienie własnej percepcji jakości związku, mówi więcej o samej osobie badanej, niż o jakości związku.

Pomimo wymienionych uwag krytycznych, cały projekt doktorski oceniam wysoko. Doktorant wykonał solidną pracę zarówno teoretyczną, jak i analityczną. Uwzględnił wszystkie wyróżniane w literaturze formy narcyzmu, odniósł je do modelu teoretycznego a następnie przetestował w serii badań. Na uwagę zasługuje świetny warsztat statystyczny. Wyniki zinterpretował z różnych perspektyw, m.in. kołowego modelu narcyzmu, jak i w odniesieniu do dwóch kluczowych strategii w narcyzmie: autopromocji i obrony Ja. Uzyskane wyniki badań mogą stanowić wstęp do bardziej szczegółowych dociekań empirycznych.

Podsumowanie

Ogólnie, rozprawę doktorską p. Artura Sawickiego oceniam bardzo pozytywnie. Pomimo pewnych uwag krytycznych, doceniam cały projekt, uważam, że przynosi on nową i ważną wiedzę z zakresu psychologii osobowości. Uzyskane wyniki stanowią ważny wkład w rozwój badań nad cechą narcyzmu. Doktorant wykazuje zarówno dojrzałość teoretyczną, jak i rozwinięty warsztat metodologiczny i statystyczny. Materiał zgromadzony w rozprawie może stanowić podłoże dla znaczących publikacji. Wnioskuje zatem by dopuścić mgra Artura Sawickiego do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Marcin Zajenkowski